

ผลของการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่น
ในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์

EFFECTS OF USING THE EXPERIENTIAL LEARNING CONCEPT IN APPLIED THEATRE TO
PROMOTE THE SELF-CONFIDENCE OF YOUTHS IN THE FOSTER HOME

นายร่มเกล้า ช้างน้อย *

Romklao Changnoi

ผศ.ดร.วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา **

Asst. Prof. Wirathep Pathumcharoenwattana, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยมีจุดประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์ (2) เปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างเยาวชนในสถานสงเคราะห์ กับเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ หลังจากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง ตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้คือ เยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ บ้านตะวันใหม่ จำนวน 13 คน โดยมีการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งจัดทั้งหมด 10 ครั้ง ครั้งละ 4 ชั่วโมง และเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเอง กับเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์จำนวน 10 คน ซึ่งทำกิจกรรมทั้งหมดในรูปแบบเดียวกันโดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบวัดความเชื่อมั่นในตนเอง แบบสังเกตพฤติกรรม แผนการจัดกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง และบันทึกประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t-test) โดยผลการวิจัยพบว่า (1) ผลการทดลองจัดกิจกรรม พบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรม เยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ มีระดับความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) ผลการเปรียบเทียบระดับความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ และเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ หลังเข้าร่วมกิจกรรมพบว่ามีความเชื่อมั่นในตนเองที่สูงขึ้นไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

* นิสิตมหาวิทยาลัยสาขาศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: kugs_888@hotmail.com

** อาจารย์ประจำสาขาศึกษานอกระบบโรงเรียน ภาควิชาการศึกษาตลอดชีวิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Wirathep.P@chula.ac.th

Abstract

This research aimed to compare (1) the self-confidence of youths in the foster home before and after using the experiential learning concept in applied theatre, and (2) the self-confidence between youths in the foster home and youths outside the foster home after using the experiential learning concept in applied theatre. The research methodology was of quasi-experimental research design. The sample group was 13 youths from the BAAN TAWAN MAI foster home. The control group was 10 youths outside the foster home. The experiential learning concept in applied theatre was conducted 10 times. Each time took four hours. The research instruments that were used to collect data were a self-confidence questionnaire, interview protocol, observation notes, and self-reflection. The research instrument used to experiment was an activity plan using the experiential learning concept in applied theatre to promote self-confidence. The paired t-test, means, and standard deviation were applied to analyze the data

The results revealed that (1) the self-confidence of youths in foster homes after joining the activities were significantly higher than before joining the activities at a significant level of .05. (2) The comparison of self-confidence between youths in the foster home and youths outside the foster home did not differ significantly at the significant level of .05.

คำสำคัญ: ละครประยุกต์ / แนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ / ความเชื่อมั่นในตนเอง

KEYWORDS: APPLIED THEATER / EXPERIENTIAL LEARNING CONCEPT / SELF-CONFIDENCE

บทนำ

การพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น เป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ประเทศไทยจึงมีการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559 เพื่อเป็นกรอบแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตมีความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีสำนึกความเป็นพลเมือง กล้าคิดและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ตามวิถีประชาธิปไตยและมีความสุข ซึ่งแต่ละองค์กร หน่วยงาน ทุกภาคส่วน ก็ร่วมมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดย ระบุปัญหาสถานการณ์และแนวโน้มการพัฒนาเด็กและเยาวชนไว้ดังนี้ (1) ความมั่นคงของเด็กและเยาวชนไทย (2) ความแข็งแรงทางร่างกายและจิตใจ (3) จริยธรรม คุณธรรมความเป็นพลเมือง (4) ความสุขของเด็กและเยาวชนไทย และ (5) ศักยภาพในการสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนไทย

จากที่กล่าวมา แม้จะมีแผนการดำเนินการแก้ปัญหา แต่เด็กและเยาวชนกลับประสบปัญหามากขึ้น เช่น ปัญหาครอบครัว โดยผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนโดยนิตาโพล เรื่อง ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัวไทย เมื่อวันที่ 1 - 7 สิงหาคม 2558 จากประชาชนอายุ 15 ปี ขึ้นไป ในพื้นที่ภาคเหนือตอนบนพบว่า ร้อยละ 57.50 เคยเห็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ร้อยละ 14.50 มีประสบการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับ

ตนเองหรือคนในครอบครัว ซึ่งปัญหาและสาเหตุเกิดมาจากการดื่มสุราร้อยละ 47.24 เกิดจากพฤติกรรมการใช้สารเสพติด ร้อยละ 39.77 และเกิดจากการทะเลาะวิวาท ร้อยละ 12.99 ซึ่งปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนั้นสามารถส่งผลถึงพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็น 3 ระยะ คือ (1) วัยก่อนเข้าเรียนจะมีพฤติกรรมเก็บตัว ไม่พูดคุยหรือแสดงพฤติกรรมที่ดีต่อบุคคลในสังคม ซึ่งจะส่งผลต่อร่างกาย จิตใจและการปรับตัวเข้าสังคม (2) เด็กที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น จะแสดงพฤติกรรมที่รุนแรงด้านอารมณ์มากขึ้น ก้าวร้าว กังวล ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง แสดงพฤติกรรมที่แสดงออกว่ามีปัญหา และ (3) เด็กวัยรุ่น จะแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างจากคนในสังคมทั่วไป อาจมีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาทางการเรียน เป็นเด็กเกเรและต่อต้านสังคม (สมใจ รักษาศรี, 2557) โดยปัญหาเหล่านี้ถือเป็นความเร่งด่วนในการแก้ปัญหา โดยมีกิจกรรม/สนับสนุนจากหน่วยงานที่จะช่วยลดระดับความรุนแรงในครอบครัวคือ (1) กิจกรรมสหธนาคาร (2) สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว (3) ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข (4) ส่งเสริมการสร้างอาชีพ (5) เจ้าหน้าที่ออกตรวจอย่างทั่วถึง (6) กิจกรรม ส่งเสริมคุณภาพจิต

แม้แต่ครอบครัวที่ดี พ่อแม่รัก ดูแลทุกอย่าง เอาใจใส่ในทุกเรื่อง ก็อาจทำให้เด็กขาดประสบการณ์ ไม่ผ่านการลองถูกลองผิด จนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และกลายเป็นเด็กมีปัญหาได้ (ศูนย์การแพทย์เฉพาะทางโรงพยาบาลมหาชัย, 2557) ดังนั้นทุกภาคส่วนจะต้องเข้าไปช่วยเหลือ จัดการและดูแลกลุ่มเด็กที่ต้องได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษ ซึ่งได้แก่ เด็กที่ประสบปัญหาทางสังคม อยู่ในสภาวะยากลำบากในการดำรงชีวิต และต้องได้รับการแทรกแซงเพื่อคุ้มครองเป็นพิเศษ

ในปัจจุบันเศรษฐกิจในประเทศไทยกำลังแย่งลงทำให้ความยากจนยังคงอยู่และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น มีคนจนมากขึ้น ซึ่งมีข้อมูลรายงานจากผลสำรวจจากนักเศรษฐศาสตร์โดยศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ เมื่อวันที่ 28 เมษายน 2558 เรื่อง "ดัชนีความเชื่อมั่นนักเศรษฐศาสตร์ต่อเศรษฐกิจไทยใน 3-6 เดือนข้างหน้า" พบว่าดัชนีความเชื่อมั่นนักเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อสถานะเศรษฐกิจไทยในปัจจุบันลดลงจากการสำรวจครั้งก่อนหน้านั้นหมายความว่าครอบครัวของคนจนที่ต้องแบกรับภาระมากมาย จนไม่สามารถส่งบุตรให้เรียนหนังสือ ทำให้เด็กเหล่านั้นไม่ได้รับการศึกษา บางส่วนก็ช่วยพ่อแม่ทำงาน และบางส่วนต้องแยกจากพ่อแม่ และถูกส่งให้มาอยู่ในสถานสงเคราะห์ ทำให้เกิดปัญหาตามมามากมายไม่ว่าจะเป็นคนที่มีความวิตกกังวลสูง ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ไม่สนใจการเรียน เป็นต้น (ชนิษฐา เทวินทรภักดี, 2543)

จากสภาพปัญหาข้างต้น พบว่ามีปัญหามากมายที่เกิดจากการปล่อยปละละเลยจากครอบครัว หรือการเลี้ยงดูที่ใส่ใจมากเกินไป ทำให้เด็กไม่กล้าที่จะเผชิญความจริง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก และไม่พร้อมที่จะพัฒนาศักยภาพที่ตนมี ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง (ศูนย์การแพทย์เฉพาะทาง โรงพยาบาลมหาชัย, 2557) ส่งผลให้เด็กและเยาวชนไม่กล้าที่จะนำตนเองไปพัฒนา ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้ดีขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกภาคส่วนควรให้ความสำคัญในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กและเยาวชนเพื่อให้กลุ่มคนเหล่านั้นมีโอกาที่จะพัฒนาศักยภาพตัวเอง แสดงออกถึงสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ดังนั้น การศึกษานอกระบบจึงมีบทบาทที่สำคัญในการเติมเต็มและช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ให้กับเยาวชนที่พลาดโอกาส และ

กิจกรรมการศึกษานอกระบบจะเป็นกิจกรรมที่พัฒนาให้เยาวชนเหล่านี้ ได้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพที่ดีขึ้นเป็นลำดับต่อไป และตามที่ รัฐพล ฝั่งาม (2543) ได้กล่าวถึงลักษณะของคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะมีคุณลักษณะ 5 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความมั่นคงทางจิตใจ (2) ด้านการกล้าแสดงออก (3) ด้านการกล้าตัดสินใจ (4) ด้านกล้าเผชิญความจริง (5) ด้านความคิดสร้างสรรค์ จะเห็นได้ว่าถ้ามีความเชื่อมั่นในตนเองแล้ว ลักษณะที่ดีด้านอื่นก็จะตามมา นอกจากนี้ วิลลิส (Willis, 1995) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการมีความเชื่อมั่นในตนเอง ได้แก่ (1) เป็นคนเปิดเผยซื่อสัตย์ต่อตนเองและบุคคลอื่น (2) รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น (3) แสดงความเข้าใจสภาพการณ์ของบุคคลอื่นได้ (4) แสดงความคิดเห็นได้อย่างชัดเจนโดยไม่ต้องพาดพิงถึงบุคคลอื่น (5) สามารถแก้ปัญหาความยุ่งยากได้ (6) ตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ ได้ (7) ชัดเจนในจุดยืนของตนเองและต่อผู้อื่น (8) เผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้น (9) ยืนกรานพูดในสิ่งที่ตนต้องการได้ (10) เคารพต่อตนเองและต่อผู้อื่น (11) มีความเสมอภาคเท่ากับบุคคลอื่น และคงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของตน (12) แสดงความรู้สึกของตนเองอย่างซื่อสัตย์ (13) เป็นผู้ที่ยืนหยัดในความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้นได้นั้น มีผู้กล่าวไว้มากมาย หลายวิธี ได้แก่

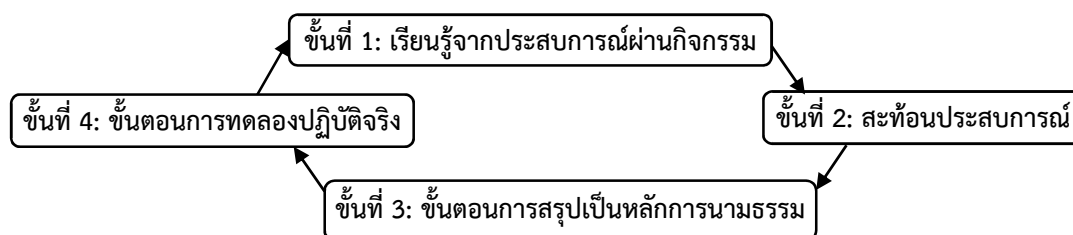
กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนามนุษย์ ให้เกิดพัฒนาการทั้งด้าน กาย ใจ สังคม และสติปัญญาไปด้วยกัน ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นในตนเองในทางที่ดีขึ้น(สนิย์รัตน์ ฤทธิ์ธวัชเลิศ, 2530) นอกจากนี้ยังมีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มตามทฤษฎีเกสตัลท์ เป็นกลวิธีที่ทำให้ผู้ที่ติดเชื่อ มีความเข้าใจความต้องการของตนเอง และกล้าที่จะออกไปเผชิญโลกภายนอกได้อย่างมั่นใจ และเชื่อมั่นว่าจะสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ (พรณี บุปผาวาสณ์, 2544) รวมทั้งกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิส ก็เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียน หรือผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรม รู้จักการเห็นคุณค่าในตนเองผ่านความรัก ฝึกการกล้าแสดงออก รู้จักตนเอง รู้จักให้ความรัก ดูแลร่างกายและจิตใจให้เข้มแข็ง (วรรณวิมล อภิษฐ์, 2546) และยังรวมไปถึงการใช้วรรณกรรมบำบัด ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง ทำลายปมด้อย หรือความคับข้องที่อยู่ภายในใจ ส่งผลให้เด็กมีสุขภาพจิตที่ดี (วรกร ทรัพย์วิระปกรณ์, 2551) และการฝึกให้ลูกทำงานเป็นกลุ่ม นับเป็นกิจกรรมที่ฝึกให้ลูกสามารถแสดงความคิดเห็น แสดงความรู้สึกได้มากขึ้นจากการทำงานกลุ่มย่อย กล้าคิด กล้าแสดงออก ทำให้เกิดความมั่นใจในตนเอง เพราะการทำงานเป็นกลุ่มจะมีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดและความต้องการของแต่ละบุคคล ส่งผลให้เกิดความรู้สึกที่ดีในเด็กในกลุ่มอยากจะทำางานร่วมกัน (อุษณีย์ โพธิสุข, 2542)

นอกจากนี้ยังมีนักละคร ได้กล่าวถึงการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้เกิดขึ้นได้นั้น คือ ละครประยุกต์ เป็นเสมือนเครื่องมือทางการศึกษา ที่มีความยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรม เพราะสามารถเลือกเกมละคร มาจัดให้เหมาะสมกับสภาพหรือบริบทของงานที่จะทำ สามารถทำให้ผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมละครประยุกต์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีจินตนาการ กล้าคิด กล้าแสดงออก มีทักษะการสื่อสาร รู้จักการสะท้อนตนเองรวมทั้งรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้นอีกด้วย (พรรัตน์ ดำรุง, 2557) และการใช้ละครในการศึกษา ก็เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาจินตนาการ ความเชื่อมั่นในตนเอง การรู้จักตนเองทั้งร่างกายและจิตใจ พร้อมจะแสดงออกถึงสิ่งที่ตนเองต้องการ

อย่างถูกต้องและเหมาะสมมีการฝึกการคิด และวิเคราะห์จากสถานการณ์ จากบทละครหรือสถานการณ์ที่กำหนด (พรรัตน์ คำรณ, 2550)

การใช้ละคร เป็นการนำละครมาใช้ในการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ การได้แสดงออก ทำให้รู้จักตนเองได้ดีขึ้น รู้จักศักยภาพที่มีในตนเอง (พฤษพิศ พหลกุลบุตร, 2557) ละครสามารถพัฒนาคนจากภายในในเรื่องของการพัฒนาเรื่องความรู้สึกนึกคิด สมาธิ ความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้ารู้จักที่จะเรียนรู้ สังเกตความเปลี่ยนแปลงในตนเอง จากวันแรกจนถึงวันสุดท้าย ก็จะสามารถเห็นพัฒนาการของตนเองได้ (ประดิษฐ์ ประสาททอง, 2558) จากแนวคิดในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองจากงานวิจัยข้างต้นที่กล่าวมานี้ มีวิธีที่น่าสนใจที่จะนำมาใช้พัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้กับเด็กและเยาวชนในสถานสงเคราะห์หรือเยาวชนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง นั่นคือ การใช้ละครประยุกต์

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำเอากระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สามารถทำให้ผู้เรียนสรุปความรู้ที่ได้รับออกมาเป็นรูปธรรม สามารถนำไปใช้ได้ (จินตนา เดชะปทุมวัน, 2549) โดยกระบวนการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์นั้นจะมีขั้นตอนสำคัญ 4 ขั้นตอนซึ่งเขียนเป็นวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ โคลบ (Kolb, 1984) ได้ดังนี้

จากทฤษฎีวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ โคลบ (Kolb, 1984) ได้กล่าวไว้ว่า ผู้เรียนแต่ละคนเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อย่างเป็นกระบวนการที่ดำเนินกันไปเป็นวงจร ซึ่งแต่ละขั้นของการเรียนรู้ก็จะส่งเสริมการเรียนรู้ของขั้นต่อไปด้วย ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในบทเรียน หรือกิจกรรมที่ผู้วิจัยจัดขึ้น รวมทั้งสามารถสืบทอดความรู้ให้เข้าใจลุ่มลึกถึงสิ่งที่ประสบ และนำไปสู่การปฏิบัติที่ถูกต้องและเข้าใจ ชัดเจนเป็นรูปธรรม มีลักษณะดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้เรียนได้เรียนรู้ ลงมือทำ ทั้งกับตนเองและร่วมมือกับผู้อื่น

ขั้นที่ 2 ผู้เรียนจะถกคิด ไตร่ตรอง เพื่อนำไปหาข้อสรุปร่วมกันกับผู้เรียนคนอื่นต่อไป

ขั้นที่ 3 แลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปแนวคิด แนวปฏิบัติในการนำไปใช้ในกิจกรรมต่อไป

ขั้นที่ 4 นำสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้จริง เพื่อเกิดเป็นประสบการณ์ และการเรียนรู้สิ่งใหม่

เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์แล้ว ผู้เรียนก็จะสามารถนำความรู้ที่สรุปเป็นรูปธรรม ไปใช้ในชีวิตและประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์เฉพาะหน้าของตนเองต่อไปได้

ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อให้เยาวชนเหล่านี้ ได้รับการพัฒนาและสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างดี

จากคุณค่าและประโยชน์จากกิจกรรมละคร รวมทั้งการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าละคร
ประยุกต์ที่มีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์เป็นกลไกในการจัดกิจกรรม สามารถสร้างความเชื่อมั่นในตนเองให้กับ
เยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์เพื่อให้เยาวชนกลุ่มนี้สามารถพัฒนาตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้าง
ประโยชน์ต่อประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนและหลังการจัด กิจกรรม
การใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์
2. เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างเยาวชนในสถานสงเคราะห์ กับเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถาน
สงเคราะห์ หลังจากการจัด กิจกรรมการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ เยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์บ้านตะวันใหม่ จำนวน 13 คน และ
เยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์จำนวน 10 คน

ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

การคัดเลือกตัวอย่าง ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Nonprobability sampling) โดยเลือก
ตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) นั่นคือการเลือกตัวอย่างโดยพิจารณาจากการตัดสินใจของผู้วิจัยเอง
เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการทำวิจัย โดยเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเยาวชนในสถานสงเคราะห์
คือ (1) อยู่ในสถานสงเคราะห์บ้านตะวันใหม่ (2) มีอายุในช่วง 14-17 ปี (3) มาด้วยความสมัครใจ (4) เข้าร่วม
กิจกรรมได้ 8-10 ครั้ง (5) มีเหตุผลหรือความต้องการที่จะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้สูงขึ้น โดยผู้วิจัยได้จำกัด
จำนวนผู้เข้าร่วมไว้ที่ 8-15 คน และมีผู้ที่สามารถร่วมกิจกรรมได้ตามเงื่อนไขได้เพียง 13 คน นอกจากนี้ยังมีการ
คัดเลือกตัวอย่างเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองหลังการทดลอง ระหว่างเยาวชนที่อยู่ในสถาน
สงเคราะห์ และเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ที่มีอายุ 14-17 เป็นเยาวชนที่มีสภาพใกล้เคียงกันกับเยาวชนใน
สถานสงเคราะห์ และมีผู้ที่สามารถร่วมกิจกรรมได้ตามเงื่อนไขได้เพียง 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง แบบวัดความ
เชื่อมั่นในตนเอง โดยผลการตรวจสอบกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละคร
ประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ด้วยการทำ
แบบประเมินความเหมาะสมของกิจกรรม(IOC) โดยที่คะแนนเต็ม 3 คะแนน เมื่อเฉลี่ยแล้วได้ 2.73 คะแนน จึงเห็น
ว่ามีความเหมาะสมในการนำกิจกรรมนี้ไปใช้ นอกจากนี้ยังมีแบบวัดความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งผู้วิจัยนำแบบวัด

ความเชื่อมั่นในตนเองที่ผ่านการปรับปรุงให้สอดคล้องกับตัวอย่างไปหาความเที่ยงทั้งฉบับหลังจากที่ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คนตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของการใช้ภาษาและข้อคำถาม ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ ค่าดัชนี IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป โดยนำแบบวัดไปทดลองกับเยาวชนที่มีอายุและลักษณะใกล้เคียงกับเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จากนั้นเมื่อได้ข้อมูล จึงใช้สูตรการหาความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์อัลฟา ของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่ง Cronbach's Alpha มีค่าเป็น .849 ซึ่งถือว่าใช้ได้

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจากแบบวัด มาแจกแจงหาความถี่ ค่ามัชฌิมเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอข้อมูลในตารางประกอบความเรียง จากนั้นนำผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรมมาเปรียบเทียบ โดยหาค่า t-test dependent แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงและเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองที่ 1 กับ 2 โดยหลังจากการทดลองแล้วทั้งก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง โดยใช้ t-independent นอกจากนี้ข้อมูลที่ได้มาจากแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม ให้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามหลักของ Likert Scale คือ (คะแนนสูงสุด - คะแนนต่ำสุด)/จำนวนช่วงชั้น = $(20-0)/5 = 5$ จากนั้นนำความถี่จากแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมมาสรุปจำนวนข้อ แล้วนำจำนวนข้อที่ได้เปรียบเทียบตามเกณฑ์การสังเกตพฤติกรรมที่กำหนด ว่าจำนวนความถี่/จำนวนข้อ อยู่ในระดับใด แล้วสรุปข้อมูลจากเกณฑ์ รวมไปถึงข้อมูลที่ได้มาจากสมุดบันทึกสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และใบกิจกรรม ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์จากกิจกรรมในเชิงคุณภาพเพื่อประกอบกับข้อมูลจากแบบวัดให้ข้อมูลน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

- (1) หลังจากที่ยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง คะแนนระหว่างก่อนและหลังการทำของเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์มีค่าสูงขึ้น โดยมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 แสดงว่ากิจกรรมตามแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์สามารถเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ได้ และแสดงผลดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 1 เปรียบเทียบของความเชื่อมั่นในตนเองก่อน-หลังการทดลอง ระหว่างเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ จำนวน 13 คน

กลุ่มทดลอง	จำนวน (คน)	ค่าเฉลี่ยคะแนน ก่อนทดลอง	ค่าเฉลี่ยคะแนน หลังทดลอง	ระดับนัยสำคัญ ก่อนและหลังทดลอง
เยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์	13	3.1077	3.4212	.001

- (2) หลังจากที่ยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ ได้เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเอง คะแนนระหว่างก่อนและหลังการทำ

กิจกรรมของเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ก็มีความสูงขึ้นและมีการทดสอบความแปรปรวนด้วย Levene's test และแสดงผลดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 2 เปรียบเทียบผลความเชื่อมั่นในตนเองหลังการทดลองระหว่างเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ และ เยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์

ความแปรปรวน	F	Sig.	t	df	Sig. (2-tailed)
$s_1^2 = s_2^2$	1.044	.318	1.920	21	.069
$s_1^2 \neq s_2^2$			1.985	20.987	.060

จากการทดสอบจาก Levene's test เพื่อทดสอบว่า $s_1^2 = s_2^2$ โดยมีค่า $F = 1.044$ และ

$\text{Sig.} = .318 > \alpha$ แสดงว่าคง $H_0 : s_1^2 = s_2^2$

ผลการทดสอบ t-test พบว่า $\text{Sig.} = .069 > \alpha$ ที่ระดับ .05 แสดงว่าปฏิเสธ H_1 ยอมรับ H_0 ว่า $m_1 = m_2$ นั่นคือความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาอบรมโรงเรียนโดยใช้ละครประยุกต์ของเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์สูงขึ้นไม่แตกต่างกับเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์

- (3) หลังจากการสังเกตผู้เรียน จากแบบสังเกตพฤติกรรม สมุดบันทึกส่วนตัว และ ใบกิจกรรมตามแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองพบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนตั้งแต่วันแรกจนถึงวันสุดท้ายของการทำกิจกรรม มีการแสดงพฤติกรรมที่ดีขึ้น โดยในแต่ละคนจะแสดงพฤติกรรมแตกต่างกันไป เช่น ผู้เรียนคนหนึ่งเดิมเป็นคนพูดน้อย แต่เมื่อจบกิจกรรม กลายเป็นคนที่สามารถพูดจาได้อย่างชัดถ้อยชัดคำ กล่าวที่จะพูด ถาม-ตอบกับผู้อื่นอย่างไม่ลังเล หรือ ผู้เรียนบางคนจากที่เคยเป็นคนเก็บตัว ไม่ค่อยกล้าเล่นกับใคร แต่เมื่อจบกิจกรรมแล้วกลายเป็นคนกล้าแสดงออก กล้าเล่นกับเพื่อน ซึ่งสามารถอธิบายได้เป็นกรณีศึกษา ดังนี้

จากการสังเกตสมุดบันทึกส่วนตัวของกรณีศึกษาพบว่าในตอนแรกผู้เรียนมองว่าตัวเองนั้นได้เขียนเอาไว้ว่า “หนูรู้สึกตัวเองยังไม่กล้าพูด ไม่กล้าแสดง” ซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่เพื่อนได้เขียนถึงกรณีศึกษาเอาไว้ในใบงานว่า “กล้าคุยกับหนูมากขึ้น เป็นคนที่ดูนิ่ง ไม่กล้าเล่นกับเพื่อนบางส่วน หนูๆ” ทำให้ไม่ค่อยมีเพื่อน แต่พอผู้เรียนได้ทำกิจกรรมไป 2-3 วัน จากกิจกรรมการเดินโพกัส และกิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ตัวผู้เรียนเองก็บันทึกสิ่งที่ตนเองเปลี่ยนไปในใบงานว่า “เริ่มรู้สึกตัวตนเอง กล้าพูด กล้าแสดงละคร” โดยกิจกรรมที่ผู้เรียนมองว่าทำให้ตนเองนั้นเปลี่ยนซึ่งบันทึกไว้ในสมุดบันทึกส่วนตัวคือ “การเดินโพกัส singing world และแสดงละคร” เพราะผู้เรียนได้สะท้อนตนเองเอาไว้ว่า “ได้ทำในสิ่งที่ชอบ และตัวผู้เรียนเองก็อยากฝึกความกล้าพูด กล้าแสดง” ซึ่งสอดคล้องกับผู้วิจัยที่ปรากฏในแบบสังเกตพฤติกรรม ว่าผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นในส่วนของ “ด้านการกล้าแสดงออก กล้าเผชิญความจริง และความมั่นคงทางจิตใจ” ซึ่งเป็น 3 ด้านที่พัฒนาขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด ในตอนที่ผู้เรียนกำลังทำกิจกรรม singing world นั้น ผู้เรียนดูไม่กล้า แต่สังเกตเห็นได้ถึงความพยายามในการที่จะทำกิจกรรม

อภิปรายผล

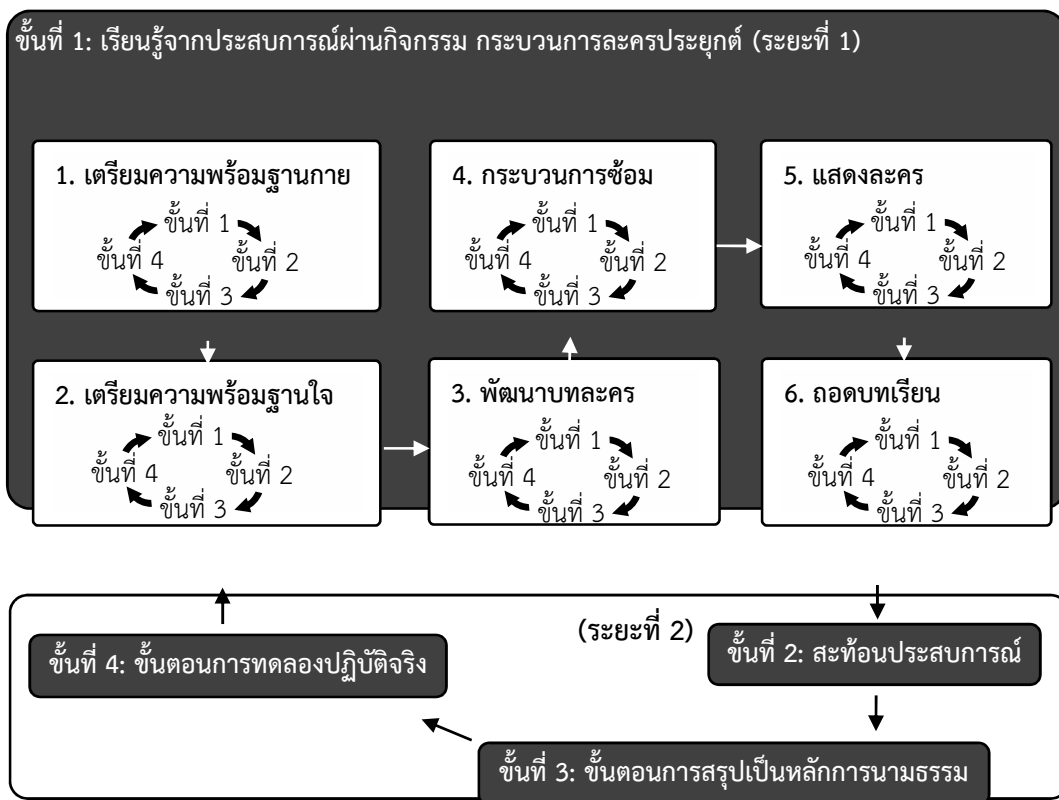
การวิจัยครั้งนี้ จัดทำขึ้นศึกษาผลของการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละคร ประยุกต์เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ และผู้วิจัยจะอภิปรายเป็นประเด็นตาม วัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

ตอนที่ 1 เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนและหลังการจัดกิจกรรม การศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละคร ประยุกต์ โดยอภิปรายผลได้ดังนี้

จากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ใน กระบวนการละครประยุกต์ เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ก่อนและหลัง การจัดกิจกรรมพบว่า คะแนนเฉลี่ยของความเชื่อมั่นในตนเองมีความแตกต่างกันคือ มีคะแนนเฉลี่ยเลขคณิตหลัง จัดกิจกรรม สูงกว่าค่าเฉลี่ยเลขคณิตก่อนทำกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ซึ่งตรงตามสมมติฐานคือเมื่อผู้เข้าร่วม กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้ละครประยุกต์จะมีความเชื่อมั่นในตนเองที่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วม กิจกรรม ซึ่งเป็นผลมาจากกิจกรรมที่ใช้แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์ ที่เป็นผล ทำให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองที่สูงขึ้น ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นแนวคิดที่สนใจเฉพาะสิ่งที่ผู้เรียนได้ประสบมากับตนเองเท่านั้น เป็น ความรู้ที่ได้จากสิ่งที่ตนเองสนใจและจะเป็นความรู้ที่คงทนกว่าความรู้ที่ผู้เรียนไม่ได้สนใจหรือต้องการ ซึ่งสอดคล้อง กับ คาร์ล โรเจอร์ นักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกัน ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องการและสนใจจะมี ความมั่นคง และยังยืนกว่าการเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่ต้องการ ซึ่งจากแนวคิดนี้ทำให้ผู้วิจัยได้มีการสอบถามความ ต้องการของผู้เรียนก่อนที่จะมีการจัดกิจกรรม และกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น นอกจากจะตรงกับความต้องการของผู้เรียน ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตนเองแล้ว แนวคิดนี้ยังมีวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่เป็นเหมือนกลไกใน การขับเคลื่อนกิจกรรมให้ออกมาเป็นรูปธรรม และได้ใช้ประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่นในการพัฒนาตนเองด้วย ซึ่งวงจรนี้มีผู้กล่าวไว้ได้แก่ โคลบ (Kolb, 1984) มีทั้งหมด 4 ขั้นตอนคือ ขั้นเรียนรู้จากประสบการณ์ สะท้อน ประสบการณ์ สรุปเป็นหลักการนามธรรม และนำไปทดลองปฏิบัติจริง ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเป็นโครงสร้างที่ดี สามารถ นำกิจกรรมละครประยุกต์มาผสมผสานเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ประกอบกับวงจรการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ มีลักษณะคล้ายกับการจัดกิจกรรมในกระบวนการละครนั้นคือเมื่อทำกิจกรรมละครเสร็จสิ้นจะมีการ สะท้อนตนเองผ่านการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับผู้อื่น ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถนำมาปรับหรือประยุกต์ใช้ระหว่าง กระบวนการละครประยุกต์กับวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ได้ เพราะกระบวนการละครประยุกต์ เป็น กระบวนการที่มีลำดับขั้นตอนไม่ตายตัว เช่นเดียวกับการสร้างละครเพื่อการพัฒนาโดยทั่วไป ซึ่ง ปวีณา แซ่มซ้อย (2558) ได้กล่าวว่า กระบวนการละครประยุกต์สามารถกำหนดเป็นขั้นตอนอย่างง่ายได้ 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียม ขั้นแสดง และขั้นสรุปถอดบทเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ พรรัตน์ ดำรง (2557) ที่กล่าวว่ากระบวนการละครประยุกต์

เป็นการจัดประสบการณ์ละครและกิจกรรม โดยมีการพัฒนาเรื่อง บท จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของผู้เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อได้เรื่องแล้วก็จะเข้าสู่กระบวนการซ้อม วางแผน แบ่งหน้าที่ จนแสดงละคร เมื่อจบการแสดงก็จะมี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนต่อไป ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ผู้วิจัยได้นำมาเป็นโครงสร้างในการออกแบบ กิจกรรมระยะยาว เพื่อให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาตนเองทีละขั้น ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองอย่าง เป็นลำดับ โดยอาศัยกระบวนการละครประยุกต์เป็นเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งเมื่อผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการละคร ประยุกต์แล้วพบว่า ผู้เรียนกล้าที่จะแสดงออกมากขึ้น กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะอยู่ในสังคมด้วย ความมั่นใจ ไม่หลบสายตาผู้อื่นเมื่อต้องตอบคำถามเหมือนตอนแรก ซึ่งกระบวนการละครก็เป็นตัวกลไกในการ ขับเคลื่อนผู้เรียนให้ก้าวข้ามอุปสรรคภายในให้เปลี่ยนแปลงตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Prentki และ Preston (2008) อ้างถึงใน พรรัตน์ ดำรุง (2557) ที่กล่าวว่า ละครเป็นศิลปะที่สลายกฎเกณฑ์ ทำให้เกิดพื้นที่ปลอดภัย ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดการเรียนรู้ รับฟัง ส่งเสริมความคิดอิสระ ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการคิด วิพากษ์ กล้าพูด และกล้าแสดงความคิดเห็น โดยผู้วิจัยได้นำกระบวนการละครประยุกต์และวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ มา กำหนดกิจกรรมและออกแบบการดำเนินกิจกรรมตามกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

จากกรอบแนวคิดจะเห็นว่าผู้วิจัยออกแบบการจัดกิจกรรมเป็น 2 ระยะ นั่นคือ ระยะที่ 1 หมายถึงการนำ กิจกรรมละครประยุกต์ มาใช้กระบวนการ 4 ขั้นตอนของวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ และระยะที่ 2

หมายถึงการมองเป็นภาพรวมเมื่อจัดกิจกรรมละครประยุกต์จนเสร็จสิ้น มีการใช้ขั้นที่ 2-4 ของวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์เมื่อนำไปใช้ในชีวิตจริง ในที่นี้ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการจัดกิจกรรมดังนี้

ระยะที่ 1

ขั้นที่ 1 เรียนรู้ประสบการณ์ผ่านกิจกรรมละครประยุกต์

ในขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้วิจัยนำวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ มาใช้ในทุกกิจกรรมละครที่ผู้วิจัยนำมาใช้ หมายถึง 1 กิจกรรม จะต้องใช้ครบทั้ง 4 ขั้นตอน คือ เรียนรู้จากประสบการณ์ สะท้อนประสบการณ์ สรุปเป็นหลักการนามธรรม และนำไปทดลองปฏิบัติจริง โดยผลออกมาดีมากและเป็นรูปธรรมชัดเจน ซึ่งสามารถยกเป็นตัวอย่างได้จากการเล่นเกมละคร ในเกมละคร จะมีกติกาคือแพ้ คัดออก จนกว่าจะมีผู้ชนะ ซึ่งในการเล่นเกมนี้นี้ เราถือเป็นขั้นที่ 1 คือเรียนรู้จากประสบการณ์ จากนั้น ผู้วิจัยจะให้ผู้เรียนทบทวนตนเองว่า ที่ตนเองเล่นแพ้หรือชนะ จากเกมที่ผ่านมา เรามีวิธีการเล่นอย่างไร ให้ถือเป็นขั้นที่ 2 คือ สะท้อนประสบการณ์ จากนั้น ผู้วิจัยจะให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน โดยเล่าถึงประสบการณ์ของตนเองตอนเล่นเกม รวมถึงกลยุทธ์ที่ใช้ในเกมที่ผ่านมา เพื่อให้เพื่อนได้เรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม แล้วสรุปออกมาเป็นวิธีการเล่นเพื่อที่จะชนะเกม หรือข้อควรระวังในการเล่นแล้วอาจทำให้ตนเองเป็นผู้แพ้ ในขั้นนี้ถือเป็นขั้นที่ 3 เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์และช่วยกันสรุปเป็นนามธรรมแล้ว ผู้เรียนก็ทดลองใช้ประสบการณ์คือขั้นที่ 4 โดยการเล่นเกมนี้อีก 1 รอบ เพื่อตรวจสอบประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมจากข้อสรุปในกลุ่ม ว่าสามารถใช้ได้ผลหรือไม่ โดยส่วนใหญ่แล้ว ผู้เรียนที่เคยเป็นผู้แพ้ ก็สามารถเปลี่ยนมาเป็นผู้ชนะได้ โดยให้เหตุผลว่า ลองนำวิธีการของเพื่อนมาปรับใช้ หรือบางคนก็นำไปใช้โดยไม่เปลี่ยนแปลง ก็สามารถทำให้ชนะเกมขึ้นมา หลังจากให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จจากการเล่นเกมบ่อยขึ้น ผู้เรียนก็กล้าที่จะพูด หรือแสดงออกอย่างมั่นใจ ไม่กลัวต่อสายตาผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จงใจ ขจรศิลป์ (2532) ที่กล่าวไว้ว่า คนที่มีความเชื่อมั่นในตนเองจะกล้าแสดงออก กล้าตัดสินใจ และมีความมั่นใจที่จะทำโดยไม่ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการมีโอกาสร่วมกับความสำเร็จ และสอดคล้องกับ บุชบา ประสารอดิคม (2543) ที่กล่าวว่า ผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง จะมีความมั่นใจในมรรณนะ กล้าพูด กล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าเผชิญความจริง แก้ปัญหาได้ดี และใฝ่ความสำเร็จ จึงทำให้เห็นว่า การเรียนรู้ผ่านวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ของ โค้ลล์ สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลง และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองจากความสำเร็จที่ผ่านการเรียนรู้ขึ้นได้

การนำกิจกรรมละครมาเป็นขั้นที่ 1 นั้น เพื่อให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์ของตนเองออกมาใช้ ในบางกิจกรรมผู้วิจัยจำเป็นต้องสร้างประสบการณ์ผ่านกิจกรรม เพราะผู้เรียนยังมีประสบการณ์ที่ไม่มาก ทำให้ขาดประสบการณ์ในบางเรื่อง เช่น การเดินโพกัส หรือการฝึกการเตรียมพร้อมร่างกาย ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีประสบการณ์และสามารถนำประสบการณ์มาใช้ในการเรียนรู้ได้ ผู้วิจัยจึงต้องสร้างประสบการณ์ให้ผู้เรียนขึ้น และการจัดกิจกรรมเหล่านี้ มีผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี เพราะการที่ผู้เรียนได้ลงมือทำเอง ปฏิบัติเอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นจะเป็นความรู้ที่คงทนเกิดการเรียนรู้ได้มากกว่าการนั่งฟัง อ่าน หรือจดเพียงอย่างเดียว นั่นคือการ

เรียนรู้แบบ Active learning ซึ่งสอดคล้องกับ พีระมิตการเรียนรู้ของ เดล (Dale, 1969) อ้างถึงใน แก้วชัยเจริญกิจ (2558) ที่กล่าวว่า การอ่านทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ 10% การฟังทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ 20% แต่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถเกิดการเรียนรู้ได้ 50% การเรียนรู้ด้วยการลงมือทำสามารถเกิดการเรียนรู้ได้ถึง 75% และการสอนหรือทดลองทำ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ถึง 90% ดังนั้นกิจกรรมละครประยุกต์จึงดีต่อการเรียนรู้ เพราะกิจกรรมที่ทำจะมีทั้งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การได้ลงมือทำ และทดลองด้วยตนเอง หรือทดสอบความรู้ของตนเองซึ่งสอดคล้องกับวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ด้วย

ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้นมาได้ ก็ต้องมีความเหมาะสมด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเอาไว้ 8-10 ครั้ง โดยที่ผู้วิจัยจะทำกิจกรรมกับผู้เรียน 8 ครั้ง นั่นคือสัปดาห์ละ 2 ครั้ง ส่วน อีก 2 ครั้งจะเป็นการซ้อมละครด้วยตนเองผู้วิจัยจะไม่เข้าไปรบกวน ซึ่งใช้เวลาทั้งสิ้น 1 เดือนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง ถือว่าอยู่ในระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ อรรถพล อนันตวรสุท (2559) ได้กล่าวไว้ว่า ระยะเวลา 1 เดือน สามารถทำให้เกิดความเชื่อมั่นขึ้นมาได้ ผู้วิจัยจึงนำข้อแนะนำนี้ไปใช้ในการจัดกิจกรรม และผู้เรียนก็มีความเชื่อมั่นในตนเองที่สูงขึ้นมาจากครั้งแรกได้

ระยะที่ 2

ขั้นที่ 2 สะท้อนประสบการณ์

การสะท้อนประสบการณ์ของผู้เรียนคือการที่ผู้เรียนได้อธิบายในสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นประสบการณ์ของผู้เรียนให้ผู้อื่นหรือเพื่อนฟัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจในตนเอง และเห็นปัญหาเพื่อพร้อมที่จะพัฒนาตนเองต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ จอห์น (Johns, 2000) ที่กล่าวว่า การสะท้อนประสบการณ์คือการคิดไตร่ตรอง ทบทวน พิจารณาสິงต่าง ๆ โดยใช้สติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประสบการณ์ เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงตนเอง แก้ปัญหาให้ดียิ่งขึ้น เมื่อผู้เรียนสามารถสะท้อนตนเองได้แล้ว ผู้เรียนก็สามารถประเมินตนเองและทำให้ตนเองเกิดความเชื่อมั่นขึ้นมาได้ ผ่านการเห็นปัญหาและแก้ปัญหาทีละจุด ซึ่งสอดคล้องกับ วองค์ (Wong, K.Y., & et.al., 1997) ที่กล่าวว่า การสะท้อนคิดจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลเชื่อมโยงความรู้สึกไปสู่ประสบการณ์ และพยายามอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อเรียนรู้จากประสบการณ์หนึ่งไปสู่อีกประสบการณ์หนึ่งต่อไป นอกจากนี้ สาโรช บัวศรี (2544) ยังกล่าวอีกว่า การฝึกการสะท้อนคิด ยังเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การคิดแบบมีวิจารณญาณได้ ทำให้แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ เพราะมีการทบทวนและไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองให้สูงขึ้นอย่างมีขั้นตอนที่แข็งแกร่งได้อย่างดี และเมื่อผู้วิจัยได้ให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดของตนเองทุกครั้งเมื่อจบกิจกรรม ก็พบว่าผู้เรียนกล้าพูดกล้าอธิบายขึ้นอย่างเห็นได้ชัดพูดชัดเจนขึ้น ไม่กลัวสายตาผู้ฟังเหมือนครั้งแรก

ขั้นที่ 3 สรุปเป็นหลักการนามธรรม

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการสะท้อนประสบการณ์ของผู้เรียนในแต่ละคนที่อธิบายจนครบทุกคนแล้ว ผู้วิจัยและผู้เรียนจะร่วมกันสรุปหลักการนามธรรม ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้น เพื่อนำไปทดลอง

ปฏิบัติจริง ซึ่งการทำแบบนี้ เราจะได้เป้าหมายและวิธีการในการพัฒนาตนเองอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับ วงศ์ (Wong et al., 1997) ที่กล่าวว่า การแลกเปลี่ยนประสบการณ์อย่างมีโครงสร้าง หรือมีประเด็นให้พูดคุย หรือมีการใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้เกิดการคิดอย่างมีเหตุมีผลจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อประเด็นนั้น ๆ ได้ ซึ่งในที่นี้สิ่งที่เราสนใจคือประเด็นการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง โดยวิเคราะห์จากปัจจัยของแต่ละคนที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้นมาได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่กว้างขึ้น และสรุปออกมาเป็นหลักการได้ (อภิภา ปรัชญพฤทธิ์, 2547) ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะเมื่อผู้เรียนได้นำประสบการณ์ของตนเองไปแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นแล้ว ผู้เรียนก็จะได้รับแนวทางการพัฒนาตนเองที่เพิ่มขึ้นจากผู้อื่น เพื่อนำมาปรับใช้กับตนเองเมื่อไปเจอสถานการณ์ที่ใกล้เคียงกับสิ่งที่เพื่อนพบเจอ และไม่กลัวที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาที่เราไม่เคยพบ แต่ได้รับวิธีการแก้ปัญหาจากผู้อื่น ซึ่งทำให้เป็นเกราะป้องกันตนเอง ไม่ให้เสียความเชื่อมั่นในตนเองได้ง่ายเหมือนเมื่อก่อน

ขั้นที่ 4 นำไปทดลองปฏิบัติจริง

เมื่อผู้เรียนได้หลักการนามธรรมที่ได้จากการสะท้อนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เรียนคนอื่นแล้ว ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องนำหลักการนามธรรมนั้น มาทดลองใช้กับตนเอง ซึ่งถือว่าเป็นการนำความรู้ที่ได้มาปฏิบัติจริง ทดลองจริง เพื่อให้ได้ทดสอบว่าความรู้ที่ได้มานั้นสามารถใช้ได้หรือไม่ และเป็นการตอกย้ำว่า ความรู้ที่ได้มาควรจะใช้ต่อไปหรือปรับปรุงให้เหมาะสมกับตนเอง ซึ่งการเรียนรู้ในขั้นนี้จะสอดคล้องกับการเรียนรู้แบบ Active learning จากพีระมิดของ เดล (Dale, 1946) ที่กล่าวว่า การสอนหรือทดลองนำไปใช้จริง ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ถึง 90% ซึ่งทำให้เปลี่ยนจากผู้รับความรู้เป็นผู้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ และนอกจากนี้การทดลองนำไปปฏิบัติจริง ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองทำจริง เป็นการลดบทบาทผู้สอน ทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ ผ่านการพูด ทำ เขียน และอภิปรายกับเพื่อนได้มากขึ้น รวมทั้งบทบาทครูสอนที่ต้องเปลี่ยนไปอย่างมาก ซึ่ง ญันนัน แก้วชัยเจริญกิจ (2550) ได้กล่าวไว้ว่า ครูจะต้องทำให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน กิจกรรมต้องสะท้อนความต้องการของผู้เรียนและนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริงของผู้เรียนได้ มีบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี กระตุ้นผู้เรียนให้มีส่วนร่วม เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนการสอนท้าทายผู้เรียน มีแผนและเวลาการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน ผู้สอนต้องใจกว้าง ยอมรับการแสดงออกและความคิดของผู้เรียน ซึ่งสิ่งเหล่านี้เมื่อผู้เรียนได้ทดลองทำด้วยตนเองแล้ว ความรู้ที่มีของเดิมอาจจะคงเดิมหรือเปลี่ยนไปก็ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของแต่ละคนที่จะพบ และเกิดขึ้นเป็นประสบการณ์ที่พร้อมจะนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนในวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ได้อย่างไม่รู้จบ อีกทั้งความรู้เหล่านี้ เป็นความรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง เป็นผู้ตกผลึกทางความคิดด้วยตนเอง จะทำให้ได้ความรู้ที่คงทนและยืนนานกว่าการเรียนการสอนแบบท่องจำ นอกจากนี้ เมื่อผู้เรียนได้ลงมือทดลองใช้ความรู้แล้ว ถ้าผู้เรียนได้พบการเรียนรู้ใหม่ที่ดีกว่ามาทดแทนความรู้เดิมของตนเอง ยอมรับข้อผิดพลาดของตนเองได้ ผู้นั้นก็เป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ วิลลิส (Willis, 1995) ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง ที่สามารถพูดถึงข้อดีและข้อเสียของตนเองได้ อย่างปกติ ไม่รู้สึกแ

สามารถให้และรับคำติชมได้อย่างดี เปิดใจรับคำตำหนิได้ เปิดเผยประสบการณ์ตนเอง และยอมรับความคิดเห็นใหม่

ตอนที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างเยาวชนในสถานสงเคราะห์ กับเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ หลังจากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้ละครประยุกต์

ผลการเปรียบเทียบความเชื่อมั่นในตนเองระหว่างเยาวชนในสถานสงเคราะห์ กับเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ หลังจากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้ละครประยุกต์ พบว่าผลการทดสอบ t-test ได้ผลว่าค่า Sig. = .069 > α ที่ระดับ .05 แสดงว่าปฏิเสธ H_1 ยอมรับ H_0 ว่า $m_1 = m_2$ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ว่า ผลของความเชื่อมั่นในตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้ละครประยุกต์ของเยาวชนที่อยู่ในสถานสงเคราะห์ไม่แตกต่างกับเยาวชนที่ไม่อยู่ในสถานสงเคราะห์ เพราะไม่ว่าจะเป็นเยาวชนกลุ่มที่อยู่นอกระบบโรงเรียนและในระบบโรงเรียนคะแนนภายในกลุ่มก็เพิ่มขึ้นจากก่อนการทดลองและหลังการทดลองไม่ต่างกัน แสดงว่ากิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้ละครประยุกต์ ไม่ว่าจะใช้กับกลุ่มใดก็สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่สูงขึ้นมาได้

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. จากงานวิจัยนี้พบว่า การนำวงจรการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในกระบวนการละครประยุกต์ที่มี 4 ขั้นตอนมาใช้ นั้น ถือว่าได้ผลดี ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้นได้ก่อนทำกิจกรรม นอกจากนี้การจัดกิจกรรมในลักษณะของวงจรการเรียนรู้ 4 ขั้นนั้น จะต้องคำนึงถึงความเชื่อมโยงของประสบการณ์ผู้เรียนกับกิจกรรมด้วย เพราะการนำไปใช้ในงานวิจัยนั้น ผู้เรียนจะต้องดึงประสบการณ์ของตนเองมาเป็นส่วนหนึ่งของวงจรการเรียนรู้ โดยเราจะต้องมุ่งเน้นที่ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นหลัก และจุดอ่อนของงานวิจัยนี้คือกิจกรรมที่เลือกมาบางกิจกรรม ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนดึงประสบการณ์ที่มีออกมาได้อย่างเต็มที่ จึงทำให้กิจกรรมเหล่านั้นเกิดความเชื่อมั่นในตนเองน้อย หรือไม่เกิดเลยก็มี ดังนั้นควรเลือกกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถดึงประสบการณ์ออกมาได้จะดีกว่า
2. ควรศึกษาผู้เรียนให้ดีก่อนลงมือทำวิจัยเพราะผู้วิจัยได้ทำความรู้จักกับผู้เรียนก่อนการทำกิจกรรมก็จริง แต่ก็ไม่ได้รู้จักกันดีมาก ส่งผลให้กิจกรรมที่เตรียมไว้ ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมั่นในตนเองขึ้นมาได้ทุกกิจกรรม ดังนั้นผู้สอนจึงต้องมีการปรับแผนการจัดกิจกรรมอยู่บ้าง ซึ่งทางที่ดีก็ควรศึกษาผู้เรียนให้ดีก่อน เพื่อที่การนำกิจกรรมไปใช้ จะได้เกิดประโยชน์ และควรมุ่งเน้นที่ความต้องการของผู้เรียนเป็นหลักว่าต้องการที่จะเรียนรู้อะไร แต่ก็ต้องมีจากในส่วนของผู้วิจัยอยู่ด้วยเสมอ สิ่งนี้ก็จะทำให้การเขียนแผนการจัดกิจกรรมง่ายขึ้นและมองเห็นเป้าหมายได้ดีกว่าเดิม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการติดตามผลหลังจากจัดกิจกรรมไปแล้ว 2 รอบ คือ 1 เดือนหลังจากจัดกิจกรรม และ 2 เดือนหลังจากจัดกิจกรรม เพื่อศึกษาความคงทนของการทำกิจกรรม
2. งานวิจัยนี้มีผลการทดลองที่อธิบายได้ว่า ไม่ว่าจะในหรือนอกสถานสงเคราะห์ก็สามารถจัดกิจกรรมนี้ได้ไม่ต่างกัน แต่ควรทดลองกับอีกกลุ่มที่อยู่ในสถานสงเคราะห์อื่น ๆ ด้วย เพื่อให้มั่นใจได้ว่า กิจกรรมสามารถใช้กับเยาวชนในสถานสงเคราะห์ได้หลากหลาย
3. ควรทดลองกับตัวอย่างที่เป็นวัยอื่นบ้าง เช่น วัยทำงาน หรือผู้สูงอายุ เพราะผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเองของตัวอย่างเหล่านั้นด้วย
4. อาจนำกิจกรรมละครประยุกต์พัฒนาให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงได้ในหลายเรื่อง เช่น การเห็นคุณค่าในตนเอง การพัฒนาภาวะผู้นำ การสื่อสาร การทำงานเป็นทีม หรือการพัฒนาบุคลิกภาพ และเข้าใจผู้อื่นและตนเองได้
5. ในการทำวิจัยในลักษณะนี้ อาจทำเป็นเชิงคุณภาพได้มากขึ้น หรือมีการวัดผลที่หลากหลายกว่าการทำแบบวัด เช่น การสัมภาษณ์ พูดคุย ทำกิจกรรมศิลปะ หรือการให้ผู้เรียนได้วาดรูป เขียน เพื่อสะท้อนตัวตนออกมา
6. เครื่องมือละครเป็นเครื่องมือที่อ่อนไหวต่อความรู้สึก และทำงานกับจิตใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมค่อนข้างมาก ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังในการจัดกิจกรรม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชนิษฐา เทวินทรภักดี. (2543). *การจัดการศึกษาทางเลือกโดยศูนย์การเรียนรู้ในสถานสงเคราะห์กลุ่มงานปฎิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. รายงานการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา.
- จงใจ ขจรศิลป์. (2532). *การศึกษาลักษณะการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมมองที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, กรุงเทพมหานคร.
- จินตนา เดชะปทุมวัน. (2549). *การสอนอ่านที่ยึดรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษและเจตคติต่อการอ่านของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ณัชนัน แก้วชัยเจริญกิจ. (2552). *บทบาทของครูผู้สอนในการจัดกิจกรรมและวิธีการปฏิบัติตามแนวทางของ Active Learning*. Retrieved from <http://www.itie.org>.

- บุษบา ประสารอิศม. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานร่วมกับแพทย์ สภาพแวดล้อมในการทำงาน ความเชื่อมั่นในตนเองกับประสิทธิภาพของหอผู้ป่วย ตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลที่เข้าร่วมโครงการการพัฒนาและรับรองคุณภาพโรงพยาบาล.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ประดิษฐ์ ประสาททอง. (2558) *ละครเพื่อการพัฒนา/Interviewer: ร่มเกล้า ช่างน้อย.* หอศิลป์วัฒนธรรมแห่งชาติกรุงเทพมหานคร.
- ปวีณา แซ่ม้อย. (2558, 23 กันยายน) *ละครประยุกต์/Interviewer: ร่มเกล้า ช่างน้อย.* มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรรณี บุบผาวาสน์. (2544). *การให้คำปรึกษากลุ่มตามแนวทฤษฎีเกสตัลท์เพื่อพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองต่อการออกสู่สังคมภายนอกของผู้ติดเชื้อเอชไอวีที่บ้านรวมน้ำใจ อำเภอศรีสมเด็จ จังหวัดร้อยเอ็ด.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- พรรรัตน์ ดำรง. (2550). *การละครสำหรับเยาวชน.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรรรัตน์ ดำรง. (2557). *ละครประยุกต์ การใช้ละครเพื่อการพัฒนา.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พฤษ หพกุลบุตร. (2557). *ละครเพื่อการเปลี่ยนแปลง.* Retrieved from <https://www.facebook.com/notes/guay-makhampom>
- รัฐพล ไผ่งาม. (2543). *ผลของการใช้เกมกลุ่มสัมพันธ์ทางพลศึกษา ในการสร้างความเชื่อมั่นในตนเอง ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร..
- วรรณวิมล อภิณัฐ. (2546). *ผลของการจัดกิจกรรมการเคลื่อนไหวและจังหวะตามแนวคิดนีโอฮิวแมนนิสที่มีต่อความเชื่อมั่นในตนเองของเด็กปฐมวัย.* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- วรกร ทรัพย์วิระพรรณ. (2551). *วิถีการดำเนินชีวิตของเยาวชนในสถานสงเคราะห์: การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา.* วารสารศึกษาศาสตร์ ปีที่ 19 (1), 109-120.
- ศูนย์การแพทย์เฉพาะทาง โรงพยาบาลมหาชัย. (2557, 23 กันยายน 2558). *เพราะเหตุใด?...ฉันจึงไม่มั่นใจในตนเอง.* Retrieved from http://www.mahachaihospital.com/services/menu.php?pax_title_id=136&pax_id=27
- สาโรช บัวศรี. (2544). *ปรัชญาการศึกษาสำหรับประเทศไทย: จุดบรรจบระหว่างพุทธศาสนากับประชาธิปไตย.* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือ มศว.

สุนิย์รัตน์ ฤทธิงชัยเลิศ. (2530). ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในการพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองของนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกัน. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา)
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

อภิภา ปรัชญพฤทธิ์. (2547). การพัฒนาคุณภาพครูโดยการส่งเสริมการคิดไตร่ตรองเชิงวิพากษ์. กรุงเทพมหานคร.

อรรถพล อนันตวรสกุล. (2559, 19 มกราคม) กิจกรรมละคร/Interviewer: ร่มเกล้า ช่างน้อย.

อุษณีย์ โพธิสุข. (2542). สร้างรากฐานอัจฉริยภาพให้ลูกน้อย. บริษัทเวิลด์การพิมพ์ (1998) จำกัด.

ภาษาอังกฤษ

Dale, E. (1969). *Audio-Visual Methods in Teaching*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Johns, C. (2000). *Becoming a Reflective Practitioner*. London: Blackwell Science.

Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.

Willis, L. (1995). *Assertive Trainer*. Washington DC: McGraw-Hill.

Wong, K.Y., F., & et.al. (1997). An Action Research Study into the Development
of Nurses as Reflective Practitioners. *Journal of Nursing Education*, 476-481.